DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA 3

DE

SERI LACTIS VIRTUTE LONGE SALUBERRIMA

QVAM

FAVENTE SVMMO NVMINE

SUB

PRAESIDIO

DN. FRIDERICI HOFFMANN

FACULTATIS MEDICÆ SENIORIS ET h. t. DECANI

AD D, Septembr. A. O. R. MDCCXXV.

PRO GRADV DOCTORIS

RITE AC LEGITIME CONSEQVENDO

Solenni doctorum examini sistet

GOTTLOB HENTSCHEL,

Lignic. Siles.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis IO. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

B. C. D.

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE

SALUBERRIMA SERI LACTIS VIRTUTE.

PRÆFAMEN.

Anta est divinæ benignitatis & clementiæ in mortalium genus ubertas, ut in morborum tam ingenti multitudine ac mira varietate, non modo ex regno vegetantium, animalium & mineralium, innumera, varia & efficacissima ad morbosas afflictiones tum avertendas, tum persanandas, remediorum genera, largissime concesserit, sed etiam ipsa quotidiani usus alimenta saluberrimis ad præscindenda & expugnanda gravia mala instruxerit virtutibus. Præclaro inprimis hujus rei exemplo est lac, quod sicuti omni ætati, omni corporis naturæ & tempera-

ramento, ad nutriendum & ſuſtentandum corpus convenientiſſimum; ita certe inter magna quoque ſanitatis præſidia principem jure meritoque ſibi vendicat locum, adeo, ut non facile par ſubſidium, tam quoad virium præſtantiam, quam ſecuritatem, in univerſa rerum natura ſit reperiundum. Aſt vero, quemadmodum porro nullum magnum & præſtantiſſimæ virtutis remedium, minus recte præparatum, vel non rite & prudenter uſurpatum, noxa caret; ita idem etiam in omnis generis lacte ejusque uſu, certiſſime obtinet: eo quod omnium, & alimentorum & medicamentorum natura & conditio, ita plerumque comparata eſt, ut præter ſalutare quod alunt principium, aliud etiam minus ſalubre & noxium commixtum habeant ingrediens, eodemque, niſi adminiſtrantis prudentia quod damnum minatur præſcindatur, detrimentum injungant. Quare periti utique Medici eſt, ſapienti conſilio, ea quæ noxia ſunt a ſalutaribus diſcernere, diſpendioſa arcere, fructuoſa admittere & rejectis alienis, ea in uſum vocare, quæ ſanitatis tutelæ favent; cui ſcopo obtinendo, paulo exquiſitior rerum naturalium, & potiſſimum Chymiæ notitia, plurimum certe velificatur. Et utilis hæc non minus quam curioſa contemplatio, nos etiam permovit, ut quum ſpecimen ac teſtimonium eruditionis medicæ practicæ edendum eſſet, lac potiſſimum meditationi ſubjiceremus & medicinalem ejus virtutem aſſerturi, clariſſime demonſtraremus: fluidiorem in lacte ſubſtantiam, quæ ſeri nomine effertur, præſentiſſimum & fere ſine pari remedium præbere, craſſiorem vero & graviorem terreſtrem ejus partem, præſertim a ſeri connubio penitus ſejunctam, nunquam non, tam nutriendi, quam medendi fine, eſſe pernicioſiſſimam. Ut vero ſummus ille ſanitatis auctor & cuſtos, ſuſceptum hunc noſtrum laborem gratia ſua benigniſſime fortunare velit, humillimis efflagitamus precibus!

§. 1.

§. I.

QUamvis lacte ad alenda animantium ipsorumque hominum corpora nihil detur accommodatius, nihil salubrius, ut recte princeps alimentorum dici mereatur; nihilominus tamen, vix ullum ex alimentorum omnium numero deprehenditur, quod tam insecurum, tam exitiosum multisque gravibus malis ansam præbeat, quam ipsum lac. Quum enim omne omnino lactis genus, ex duplici potissimum substantia, fluida una, altera solida, compositum sit, & nonnisi his unitis & intimius junctis, salutarem exsequatur effectum & corpori blandum concedat nutrimentum: ita certe densata in coagulum caseosa substantia, alienam plane indolem & integritati corporis inimicam, induit. Nihilo tamen secius, vix reperias ullum alimenti genus, quod tam facile mixti dissolutionem admittat, & in quo tam cito partes mixtum constituentes a se invicem discedant & separentur, quam lac animantium; ita prorsus, ut non solum affusis quibusdam liquoribus, ejus crasis facile destruatur, sed ipsum etiam sponte fatiscat & cogatur.

§. II.

Scilicet domesticis admodum experimentis satis notum est, omne lac quieti expositum, æstivo tempore, & hieme in conclavi calefacto, longe fere magis si tonitru, si fulgur cœlum percusserit, quam promte & facile ultro coire, serosa butyracea & caseosa substantia discedente & seorsim in vase obhærescente. Compertum porro est, ab omni liquore acido, vel qui acidum in recessu habet, asperso e.g. ab aceto, succo citri, vino Rhenano, cerevisia, lac coagulari, quod longe promtius incidit, si hoc prius tepefactum fuerit. Id tamen mirabile videtur, quod forte & valde concentratum acidum, cujus generis est oleum vitrioli, minime lac denset, ut potius flui-

dius id reddat, hanc forsan ob rationem, quod ætherea illa, oleo vitrioli immixta substantia, nisu suo, partes ad coagulum suscipiendum aptas, ita disraret ac circumagat, quo minus coire ac concrescere possint. De vini autem spiritu hoc commemorabile: quod dilutior is, lacti affusus, vix ullam alterationem eidem inducat, rectificatissimus vero, præsertim liberalius aspersus, mox ut in crassam offam transeat, efficiat; quod quidem hanc ob caussam fieri arbitror, quod purissimus hic vini spiritus humidum ex lacte sorbens, secessionem crassioris substantiæ ex poris liquidi caussetur, non secus ac is ipse, saturatum salis ammoniaci spiritum in coagulum vertit.

§. III.

Hæc extra corpus humanum lactis coagulationem promovent: nunc dispiciendum est, quænam in corpore nostro, ad vinculum seri & casei in lacte destruendum, plurimum faciant. Rarius quidem sine acido est ventriculus, quia plurima ex ingestis, tam solidis, quam fluidis, aciditatem recondunt, quæ maxime peracta ciborum solutione remanet, sui juris fit & firmius ventriculi tunicis inhærescit: attamen, ut natura & viribus hoc acidum differt; ita etiam coagulum, quod lacti inducitur discrepat; aliud nimirum est, lactis mixturam tantum turbari partes crassiores tantisper coire & adhuc in fluidi sinu natantes hærere; aliud est, illas ipsas in durum, firmum & grave, quod fundum petit coagulum transire, quod tenacius ventriculi & intestinorum tunicis agglutinatum, ægre dissolvitur, sed postea peioris indolis excrementitiis sordibus sociatum, pessimam morborum graviorum mineram constituit. Id vero non facile contingit, licet acidum ventriculi, paullo fortius sit, nisi ipse etiam stomachus sit infirmus & imbecillis, ut ingesta diutius in ejus cavo moram nectant, & nisi quoq; calore præternaturali,

rali, qui multum lactis mixtioni adversatur, sit affectus.

§. IV.

Ex hisce jam definitis & expensis, quibus corporibus, & in quibus morbis lac, ob coagulum quod in ventriculo subit, noxium ac perniciosum sit, clarissime intelligi potest. Primo enim observamus lactentium infantum pessimas affectiones potissimum a lacte coagulacto subnasci, si videlicet copia crassioris lactis, præbendo assiduo mammas, infirmus infantis stomachus plus justo infarcitur, ut contentam molem non debite subigere possit, sed illud in coagulum fatiscat, mora valde acidum & corrosivum reddatur, & accedente in duodeno bilioso succo, confermentatum viridescat, & acrimonia acuta, tenerrrimas & exquisite sentientes intestinorum nerveas tunicas arrodendo, sæva cum inquietudine & anxietate tormina, quæ subinde epilepticæ convulsiones lethales subsequuntur, excitet. Porro senibus lac, præsertim id, quod multum caseosæ substantiæ alit, adversissimum est, partim quod omnia ingesta facile in senum ventriculo coacescant, partim etiam, quod ob solutiorem nimisque remissum motum peristalticum, tam lac ipsum, quam etiam factum coagulum, in stomacho diutius hæreant, ut inde anxii in præcordiis dolores, tormina cum tenesmo, ventris inflatio, suscitentur, fæces cum dolore & alvi arrosione & pruritu secedant, corpus lassetur, ipsaque ciborum appetentia concidat. Vix vero ullus alius affectus est, in quo tam detrimentosus sit lactis usus, quam is, qui vulgo vocari solet hypochondriacus, (& in quo, ob plane turbatum concoctionis & excretionis alvinæ a spasmis & copioso flatuum proventu negotium, plures cruditates acidæ, ventriculo ingenerantur, quæ quum lac eo delatum promte coagulent atque præcipitent, molestissima

ſtiſſima afferunt ſymptomata. Neque etiam ullo modo expedit, lac ad alendum corpus, dare iis, qui a gravi morbo convaluerunt, quia utplurimum adhuc imbecillis ventriculus, non ſubigere hoc validioris materiæ nutrimentum poteſt, ſed diutius retinet, ut ſtagnatione peſſimam induat naturam, variisque malis inducendis faveat.

§. V.

Quibus in morbis ſapientiſſimus noſter ſenex lacticiniorum uſum prohibeat, *aphoriſmus* 64. *Sect. V.* diſertis verbis docet, ita habens: *lac dare caput dolentibus malum, malum etiam febricitantibus & quibus præcordia elevata permurmurant; ex ſiticuloſis malum, quibus bilioſæ alvi egeſtiones in febribus acutis ſunt, & quibus ſanguinis multa egeſtio facta eſt.* Quod caput dolentibus noceat, hanc ſoleo ſuppeditare rationem. Ingens eſt ventriculi & capitis ob membranas nerveas conſenſio, adeo, ut ſi capiti exquiſitus dolor inſideat, ventriculus etiam ſimul afficiatur, & non debite concoctioni, ſolutioni & ingeſtorum expulſioni vacet: quin ſæpiſſime etiam capitis dolor ex ſtomachi vitio ortum trahit, ſi hic ſcilicet concoctionis officio minus recte fungitur, & cruditatibus acido-viſcidis obſeſſus eſt. In utroque caſu lactis potus perniciem intentat, ob diuturniorem in ventriculo moram & nocentiſſimum inductum inde coagulum. Præterea idem graviſſimus noſter auctor valde febricitantibus lactis uſum interdicit; neque etiam hujus rei rationem promere erit difficile. Primo enim intenſus æſtus mixturæ lactis homogeneæ valde eſt adverſus, & quotidiano admodum experimento conſtat, ab externo calore lac promte in caſei ſpeciem denſari. Deinde alvus in omi febre adſtrictior eſt, vel plane compreſſa, unde crasſior illa, recrementitia & humorum vitalium conubio minus apta lactis materia, remanet, ac febrili

brili caussæ accedens eandem auget, ut spasticæ stricturæ quoque increscant. Ulterius lac malum esse judicat noster Auctor iis, qui alvi dejectione biliosa, sive cholera, torquentur; siquidem huius mali caussa subinde in succo valde acido corrosivo, cum sulphureis bilis partibus remixto & lactis texturæ dissolvendæ accommodo, posita est. Improbat quoque lac dare iis, qui nimias sanguinis egestiones experti sunt, per quas utique subtracto nimium calore & spiritu, robur & tonus ventriculi ac intestinorum, cuius beneficio ciborum solutio, chyli elaboratio & fæcum expulsio administratur, frangitur ac labefactatur, ut hinc lac ingestum mora acescat, crassescat & hostiles fiant prima in regione recrementorum stagnationes.

§. VI.

Quod si vero præter rationes allatas, in confirmationem accersimus probatissimorum Medicorum auctoritates & testimonia; multi certe sunt veteres æque ac recentiores, in exponenda gravi noxa e lactis in ventriculo coagulo oriunda. Audiamus quosdam tantum. AVICENNA *L. IV. Fen. VI. Tr. III.* §. 96. de lacte disserens, *si*, ait, *lac acidum fit in ventriculo, ab eo vertigo, syncope & punctura in ore stomachi oritur, & quandoq; accidit inde cholerica passio mortifera.* Et DIOSCORIDES *lib. II. cap.* 64. biliosis & hepaticis lac omne ob coagulum respuendum esse, perite monet, cuius caussam MATTHIOLUS, *comment. in h. l.* hanc adjicit: *lac quod coagulo concrescit angustiam parit, ventriculum opprimit, caput vaporibus replet & ægre concoquitur.* Porro BALLONIUS *in L. II. Epidem p.* 211. hæc prodidit: *Quidam laborabat fluore dysenterico, post multa remedia, consilio Medicorum ad usum lactis bubuli recens mulcti adactus est; hoc in ventriculo coagulatum, incredibile, quanta inde symptomata, quanta defectiones animi & similia.* Refert quoque *Henr.*

ab HEER *Observ.* 15. quendam a lacte coagulato sudore frigido perfusum, ægre respirasse, ut suffocationem timeret, nausea pressum esse & quaquaversum in lecto sese volutasse, recurrentibus crebro lipothymiis. Alium quendam inde in choleram morbum incidisse, idem Auctor testatur. Accedit AMATUS LUSITANUS *Cent. VI. curat.* 56. memorans: *lac coagulatum pondus grave cum dolore circa præcordia effecisse, & ægrum, cum vomere volebat, mox strangulasse.* Idem etiam auctoritate AETII in dysenterico pessima symptomata a dato lacte, orta fuisse confirmat. Plura autem eandem in rem exempla annotata sunt in DODONÆI *annot. c.* 17. & apud FORESTUM *lib. XIIX. obs.* 13. quæ tamen prætermittimus, contenti, quod sciamus, optimos quosque Medicorum, pessimis a coagulato lacte suscitatis symptomatibus, inducti, lactis coagulum veneni naturam obtinere asseruisse.

§. VII.

Quum igitur tam gravia pericula a lacte in ventriculi cavo densato immineant; quid, si coiverit, e re sit, ad arcenda quæ inde pullulant mala, paucis tradendum. SENNERTUS *Lib. VI. Prax. Part. VIII. Cap.* 34. *& in Paralip. p.* 17. emetica huic scopo apta iudicat: & DIOSCORIDES *l. c.* lixivium commendat. Nos autem hanc interponimus sententiam, asserentes: alcalia, sive lixiviosa, sive terrea sint, ante lactis usum data, eius coagulum, acidum hostile absorbendo, quam optime impedire, & hoc cicurato, solita symptomata, a coagulatione oriunda, opportune præscindere. Si vero densatum jam & coactum sit lac, & quis jam exinde peius habeat, aquea diluentia paulo largius sumta, ut infusum thée, veronicæ, ad coagulatum diluendum, viscidum lentorem dissolvendum & eluendum, usus sunt quam maxime egregii. Si etiam nausea urget & ad vomitum dispositio

ſitio adeſt, hic utiliſſime promovetur per ſufficientem aquæ tepidæ potum, præſertim ſi adiecto uno vel altero grano tartari emetici ſoluti, ſtimulo imbuatur & is facilitetur. Expedit quoque, ſi vires ferunt, & ſuperne & inferne, evacuationem moliri; cui ſcopo obtinendo manna ad uncias duas vel tres, in aqueo vehiculo, una cum duobus tartari emetici granis exhibita, pleniſſime ſatisfacit. Et hæc tam in adultis, quam infantibus ex uſu eſſe poterunt, modo medens eadem pro diverſa ætatis viriumque ratione prudenter diſpenſare & accommodare noverit.

§. VIII.

Verum enim vero, non ſolum a ſolidato lacte intra ventriculi pomœria tantum periculum metuendum, ſed etiam ipſe frequentior lactis, quod parum ſeri & multum caſeoſæ in coagulum pronæ ſubſtantiæ alit, quale eſt lac caprillum, vaccinum & ovillum, potus, non omnibus æque convenit, ſed multis exitio eſt. Etenim minus tuto tum ad alendum, tum ad curandum, lac datur, ſi corpora ſpongioſi & poroſi habitus ſunt, exilioribus & copioſioribus vaſis prædita, neque minus ubi copia humorum ſpiſſeſcentium, ex meris ſanguinis tubulis conflata viſcera, ut hepar, lien, renes, pulmones, detinet, & infarctu & ſtagnatione ſanguinis canales repleti ſunt; quia periculum eſt, ne a craſſioribus lactis partibus, quæ facile ſeri vinculum deſerunt, iidem magis infarciantur & oppilentur. Meretur in huius confirmationem egregius adduci locus ex GALENO, quem etiam MARSILIUS FICINUS *de ſalubri victus ratione p.125.* allegat, ita habens: *frequens lactis uſus cui modicum ſeroſæ humiditatis, caſei vero plurimum ineſt, non omnibus tutus eſt, præſertim renibus ad calculum generandum paratis; affert quoque obſtructiones hepatis illis, quos aptos invenit, tales ſunt, qui vaſorum hepaticorum fines anguſtos habent.* Et hæc etiam cauſſa ſubeſt,

 quare

quare AETIUS solicite inculcat, quod qui lacte uti velit, meatus viscerum apertos & venas latas habere debeat. Præterea noxium in hepate affecto lactis usum HIPPOCRATES speciali historia quæ *Lib. III. Epidem.* consignata est confirmat: *Appollonius* inquiens, *erat magnis visceribus & circa hepar dolor continuus, & tunc icteritius fiebat, flatuosus, colore subalbido; invaluit primum modicum, decubuit; lacticiniis vero usus coctis & crudis multis, caprillis & ovillis, & victu pravo, omnium læsiones maximæ erant. Febre exacerbata, alvus nihil reddidit, urina tenuis & pauca.* HIPPOCRATI suffragatur DIOSCORIDES, qui *l. c.* lienosis & hepaticis, comitialibus, vertiginosis & nervorum vitio laborantibus, & capite dolentibus lac omne respuendum esse pronunciat. Neque in difficili est, rationem huius eruere ac sistere. Quum enim graves & longæ, quæ in capite vel abdomine nidulantur afflictiones, plerumque incunabula trahant ex libero sanguinis & humorum per has partes sufflaminato & intercepto progressu, quem postea stagnationes, obstructiones, infarctus presso sequuntur pede, & ex his demum in imo ventre cachexia, icterus flavus & niger, hydrops, renum calculus, in capite insania melancholica & furiosa, epilepsia, gravativus dolor, in pulmonibus, polyposæ concretiones, difficilis respiratio, hæmoptysis, phthisis, liberaliter pullulant; in proclivi omnino est judicare: lactis usum, multo magis longius extractum, ob crassiorem & coagulum promte suscipientem substantiam, obstructionis minimorum canalium augmento potius favere & infensissimum esse, inprimis in habitioribus & qui ex nimia quiete & otio vel unctius vivendi genere, valetudinarium corpus sibi contraxerunt.

§. IX.

§. IX.

Verum quo magis noxia & plurimis ingenerandis malis aptissima spissescens & ad coagulum prona lactis materia est; eo magis vicissim naturæ humanæ, sive solidorum & fluidorum temperiei & motibus vitalibus, amica, salutaris atque ad morbos tam præscindendos, quam superandos idonea est, humida illa lactis portio, quæ seri nomine venit. Huius saluberrimam virtutem in medendo dudum jam vetustissimi iique peritissimi Medici perspexerunt & posteris mirifice commendarunt. DIOSCORIDES, antiquissimus ille & optimus materiæ medicinalis scriptor *lib. II. cap.* 64. hunc in sensum de præstabili seri facultate disserit: *Serum ubi discessit a lacte, multo potentius ad purgationes redditur; datur, quibus sine acrimonia volumus deiectiones moliri, ut melancholicis, lepris, elephantiacis & erumpentibus toto corpore papulis.* Huic accedit GALENUS, ex antiquioribus post HIPPOCRATEM facile princeps, ita perhibens: *lactis serum, ob suas abstergendi vires, ad alvi deiectiones, tum potum, tum per clysterem iniectum, assumitur; absque erosione enim abluit & abstergit ab intestinis acrimoniam.* Et alio loco egregias seri virtutes graphice satis, hisce delineat verbis: *serum*, inquiens *simplicissimum mollioribus corporibus præcipue convenit, quorum ventres tantum & intestina abluere purgareque cogitamus; item his quorum intestinum a quacunque medicina facillime ulceratur, & quorum ventres biliosa intemperies vexat, & quos arguunt inania egerendi desideria, quæ tenesmi vocantur, & quorum renes vesica & uterus ulceris periculum subeunt, & gracilibus, qui non aluntur, purgatione vero nihilominus indigent; his omnibus serum exhibendum, nec sale nec quove medicamento adiecto. Pueris, mulieribus, senibus tutissime hæc medicina datur, vel sub ipso febris fervore, quo præcipue tempore reliqua omnia medicamenta suspecta sunt. Efficaciori sero utetur*

tur aliquis, ad corpora & morbos, qui validioribus præsidiis indigent, præsertim ad diuturna exanthemata, liventesque varos & ad omnes humorum depravationes, ad cutim tendentes, ut lepram & consimilia; ad antiqua & ferina ulcera, ad capitis achores & huiusmodi, item ad oculos assidue fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, immo & ad diuturnas febrium periodos, & ad hos, qui ab adversa valetudine in hydropem pergunt.

§. X.

Easdem porro seri lactis eximias dotes, passim in monumentis suis annotarunt & deprædicarunt alii. Et CELSVS *lib. I. cap. 12.* sero & lacti asinino deiectoriam facultatem adscribit: *Deiectionem*, ait, *antiqui variis medicamentis moliebantur, in omnibus vero morbis dabant lac, vel asininum aut caprinum, eique salis paululum adjiciebant, idque decoquebant, sublatis his, quæ coiverant, quod quasi seri supererat bibere cogebant.* Inprimis autem dignum est luculentum MESVES testimonium, quod totum transcribatur: *Aqua lactis caprini per se innocuum medicamentum; præfertur quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis victitantium recenterque fœtarum; attenuat, abluit, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, alvum absque aliqua mordacitate leniter subducit; bilem tum atram ab exustis humoribus genitam dejicit, quo fit, ut mirifice conferat maniacis & melancholicis. Idem præstat ad viscerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis & lienosis; datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum ac vasorum obstructione; convenit etiamnum vitiis in cute, a bile & perustis humoribus emergentibus, quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, psoris leprisque admodum convenit.* Neque prætereunda AETII, de seri utilitate sententia, quam ita declaravit: *Ad pulmonis, intestinorum, renum, vesicæ uterique ulcera & exanthema-*

ta cæterasque cutis asperitates, & cantharides, epotum lactis serum mirifice proficuum est.

§. XI.

Missis autem aliis idem conceptis verbis confirmantibus effatis; jam ex allegatis luculenter admodum constare arbitror: summo in pretio priscis Medicorum fuisse lactis serum & frequentissimum plurimis in morbis usum. Nimirum, ut compendio exhibeamus, ad unum fere omnes sero lactis, virtutem alvum dejicientem, præsertim ubi humores salsi, acres, biliosi, blande & sine acrimonia expurgandi sunt assignarunt. Deinde eius usum in morbis, qui ab acrimonia succorum, cutis teneras tunicas & fibras nerveas & subcutaneas glandulas erodente oriuntur, cuius generis sunt interne ulcera pulmonum, vesicæ, renum, externe vero lichenes, impetigines, lepra, elephantiasis & variæ cutis defœdationes & exulcerationes, quam maxime collaudarunt, non aliam ob rationem, quam quod virtute polleat eximia subtilissimam illam acrimoniam seri, necnon eam, quæ in venenosis cantharidibus delitescit, tam diluendo, quam acies involvendo ac obtundendo, contemperandi, demulcendi & invertendi. Denique etiam saluberrimam sero veteres tribuunt facultatem ad reserandos & aperiendos obstructos viscerum & reliquarum partium meatus, a quibus graves morbi, prout superius dictum, tam in capite, quam in abdominis regione, originem sortiuntur.

§. XII.

Et hæc fuit veterum de sero lactis eiusque utilitate sententia; quæ, an veritati & experientiæ respondeat, jam dispiciendum. Quod ut recte & rationali modo exsequamur, inprimis necessarium est, quo genuina seri cuiusvis elementa ac principia, a quibus, ceu a fonte, virtus manat, eruamus & exponamus. Quum vero

vero ex lactis mixto secedat & obtineatur serum, utile erit, prius perspicere, qua proportione fluidior & serosa hæc pars, crassiori & minus solubili, in variis usu receptis lactis speciebus, nupta sit & sociata. Experimenta hunc in finem a nobis instituta, huc potissimum redeunt. Sumsimus primo libram medici ponderis lactis vaccini, illudque in vase stanneo subiectis carbonibus vivis, evaporationi commisimus, eademq; ad siccitatem usque continuata, obtinuimus, pulverem flavescentem, grumosum, qui ad lancem exactus, unciæ unius & quinque drachmarum pondus exhibuit. Simili modo lac caprillum recenter mulctum igne siccavimus, & idem ferme pondus materiæ pulverulentæ, deficiente tantum drachma dimidia, remansisse deprehendimus. Lac autem asininum & muliebre insigne prodidit discrimen, & longe minorem solidæ substantiæ apparatum: quippe ex asinini libra una medica, post omnimodam humidi exhalationem, collegimus vix unciam pulveris albi subdulcis; & ex eadem muliebris quantitate, unciam unam materiæ siccæ albescentis.

§. XIII.

Siccum hunc ex quovis lacte pulverem ulteriori deinde subiecimus examini, & restibili post exhalationem e bubulo lacte pulveri, qui ad unciæ & quinque drachmarum pondus accedebat, aquæ pluvialis duodecim uncias affudimus, carbonibus, ut bulliret & solidum illud magma iterum dissolveretur imposuimus, hoc facto, liquamen colatu per linteum trajecimus, relictum in colatario spissamentum rursus exsiccavimus, & adhuc ad unciæ unius, trium & dimidiæ drachmarum pondus accedere animadvertimus, luculento indicio, unam tantum & dimidiam drachmam subtilioris materiæ in aquæ contubernium & cum hac per linteum transiisse. Tum percolatam sic aquam, quæ saporis pinguis & sub-

dulcis

dulcis erat, & colorem ex flavo-albescentem referebat, iterum ad siccitatem l.a. reduximus, & jugi facta eius agitatione, ne empyrevma contraheret, drachmam magmatis ex albo flavescentis terreo-dulcis impetravimus. Eadem experimenta cum lacte caprino adornavimus & nullam fere differentiam, tam ratione ponderis, quam ratione saporis & coloris, in residua materia notavimus, saltim quod in sero lactis caprini sapor paullo dulcior emicaret, & plus pinguedinis instar guttularum supernataret, ac si pauxillum butyri admistum fuisset. Sed longe maior differentia apparuit in pulvere ab evaporatione lactis asinini relicto, quippe qui, unciam unam pondere æquans, libræ medicæ aquæ puræ pariter inspersus & ad ebullitionem & solutionem igne leniori deductus, totus ferme liquatus fuit, ita, ut in colatorio tantum una & dimidia drachma remaneret & septem circiter ab aqua absumerentur linteumque permearent. Liquamen autem quod dulce admodum erat, post omnimodam humidi exhalationem, pulveris siccissimi & albissimi instar sacchari plus quam sex drachmas reliquit. Denique lac humanum & elicitus per evaporationem ex eodem pulvis, unciæ unius & drachmæ unius gravitatem exhibens, eodem modo dissolutus & percolatus, reliquit tres drachmas crassamenti spissi in colatorio, liquor autem transiens, iterum resiccatus, pulverem dulcem, coloris ferme subfusci, drachmarum sex circiter pondere concessit.

§. XIV.

Jam si specialius paullo ipsius seri indolem pensitamus, delibatissimam hoc esse lactis a rudiori, crassa & caseosa substantia liberatam partem constat, in qua copiosi aquei humoris hospitio, sal tenerrimum dulce, cum substantia mucilaginosa pingui subtiliori excipitur. Et a tribus his longe saluberrimis elementis omnis quoque

omnino seri medicinalis præstantissima virtus repetenda est. Scilicet palmarium & quantitate reliqua superans seri elementum est, fluida illa & humida portio. Hac igitur viscidos & spissos succos eliquat & diluit, infarctos a lento humore canales eluit & obstructionum in visceribus repagula solvit ac reserat. Alterum ejus ingrediens est salinum dulce tenerrimum, quod velut essentiale sal, ex herbis quibus vescuntur animantia extractum & a naturali quasi chymia per varias mixtiones elaboratum, singularem plane excretoria, stimulandi & maxime alvum subducendi & urinam movendi, facultatem habet, simulque acrimoniam humorum biliosam causticam obtundit ac contemperat. Hinc est, quod, quo majori dulcis hujus materiæ copia lac turget, eo efficacius sit ad perpurgandum corpus: id, quod manifesto patet in asinino, quandoquidem ad dimidias incoctum, disjecto nimio humido & coëuntibus dulcibus particulis, longe validius & promtius purgantem effectum exsequitur; quod HIPPOCRATI in crebriori usu fuisse legimus. Accedit tertium seri ingrediens mucilaginosa scilicet & subtilior pinguis pars. Hujus ea præcipua laus ac virtus est, ut fibras aridas & crispatas humectet, molliat & relaxet, & salsam acredinem humorum succosque mordaces involvat, deliniat eorundemque noxam arceat.

§. XV.

Hæc sunt seri elementa & hæ inde dependentes virtutes, quas si quis curatius perpendit, ultro a priori statim certa & rationali inductione perspiciet: easdem in plurimis morbis spondere & commodare utilitatem longe saluberrimam. Prius vero quam specialiori meditatione hæc ad varia morborum genera applicemus, præmittemus nonnulla scitu necessaria, seri lactis præparatione, medico usui quam maxime accommodata, nec

non

non modo exhibendi illud. Nimirum communissima serum a caseosa crassiori, substantia separandi ratio est, ut accedens calor sub quiete vinculum solvat & secessionem faciat, vel ut eadem aspersis acidis, prout superius jam meminimus, acceleretur & producatur. At vero quum si mora acescat lac, vel etiam adiecto acido seri secessus provocetur, hoc non parum vitietur, & naturæ gratissimam atque in medendo desideratissimam dulcedinem exuat, ac potius acetosam indolem, quæ nunquam corporis integritati blanda & amica est, induat, cogitandum fuit de accommoda quadam & salubriori præparandi ratione, qua ex recenti adhuc lacte, integra quoque manente eius dulcedine & salva teneriori, pingui & mucida substantia, serosus humor eliceretur & extraheretur. Quod ut perficerem, aptissimus mihi visus fuit modus, si uti jam narravi, lac recenter mulctum exhalationis ope penitus resiccaretur, & postea residuo flavescenti grumoso pulveri, tantum aquæ purissimæ, levis & salubris, quantum in forma vaporis in auras disjectum, affunderetur, hæc invicem tantisper bullirent, ut dulcissima salina & pinguis mucida tenerior portio ab aqua sorberetur; & liquamen denique colatu a crassiori terrestri substantia liberatum usui servaretur. Et certe parata sic per decoctionem lactis aqua, sive serum artificiosum, multis præ vulgari splendet dotibus, & coloris ex flavo albescentis gratissimique dulcis est saporis ac simul pingui & oleosa substantia liquata perfusum; sine omnis nausea & calide & frigide assumitur, & diutius quoque salva textura & sapore durat.

§. XVI.

Ad exhibendi modum porro quod attinet; videbimus primum, qui solennis fuerit tam ratione mensuræ, quam temporis, veteribus, optimis hac in re magistris. Horum monumenta si curatius lustramus; lucu-

lenter patet: eosdem non in exigua, sed satis sæpe magna quantitate, & per tempus etiam satis longum seri lactei usum suavisse; hac tamen cum cautione & distinctione, ut, si primam regionem tantummodo a sordibus purgare niterentur, minori copia & ad paucos duntaxat dies, id præscriberent, si vero in longis morbis, & qui altius viscerum male affectorum penetralibus insidebant, ad eius usum descenderent, diutius & maiori quoque mensura hoc ipsum adhiberent. GALENUS *l. c.* de sero lactis utendi ratione hæc præcepit: *copia seri pro virium ratione expendenda est: ac licet non multum peccaveris, si plus etiam exhibueris; certa tamen mensura ad heminas quinque accedat.* Heminam vero apud priscos duodecim uncias æquasse, pariter ab antiquioribus Medicis memoriæ proditum est.

§. XVII.

HIPPOCRATIS sententia ex *libri VII. sect. I. epidem.* patescit, ubi prodidit: quod in fluxu hepatico, ubi similes loturæ carnis eiectiones copiosæ, a bilis vitio factæ, lac asininum, a quo multo magis argumentari licet ad serum lactis, ad quantitatem novem cotylarum Atticarum dederit, non quidem unica vice totum, sed pluribus, ita, ut spatio duorum dierum, tota quantitas absumeretur. Quinimmo ubi purgandi fine eo usus est, semper, prout MARTIANVS *in comm. in aphor.* 64. *Sect. V.* probe notat, largius id exhibuit, & quandoque ad congii mensuram accessit. Et VALESIVS *Comment. in Epidem. L. VII.* scribit: *erat veteribus familiaris lactis asinini usus ad purgandam bilem, ut constat ex Lib. II. de natura victus in acutis; quem usum ego non sine magna utilitate sum imitatus, cogens ægrotos accipere huius seri, aut huius lactis, quod etiam est valde serosum, plus quam duos sextarios.*

§. XIIX.

Quamdiu vero potatio extrahenda iisdem priſcis auctoribus ducibus conſtat. Et quidem ſi diuturnior & contumacior affectus, HIPPOCRATES lac aſininum, vel ſerum lactis, maxime caprinum, per plures dies potari juſſit; quemadmodum ex *libro Epidem. VII.* patet. Serum lactis per menſem & ultra aſſumi poſſe, teſtis graviſſimus eſt RIVERIUS & SYLVATICUS, qui, lacte aſinino, & ſero lactis, ſummo cum emolumento, in graviſſimis affectibus uſus eſt ad XII. XX. vel XL. etiam dies, & multus eſt in commendando eius potu. Porro relatum legimus apud HIPPOCRATEM *Lib. de Internis Affectionibus* §. XI. illum in tabe dorſali lac per XLV. dies, tertia aquæ mulſæ parte admixta, propinaſſe. Neque enim in difficilibus & longis morbis, ubi viſcera male affecta & obſtructa ſunt, laudabilem præſtare poterit effectum, niſi, ut cum aquis mineralibus fieri ſolet, liberaliori doſi & per plures dies uſurpetur. Nos igitur hunc ſemper ſervavimus morem, ut quantitatem pro doſi capiendi ſeri ægri rationibus accommodaremus, & iis, qui facile nauſea tentantur ac teneriores ſunt, libram medicam, qui vero firmioris minusque acuti ſenſus, libras duas propinaremus, & nonnunquam mane tantum, quandoque etiam pomeridianis horis, ſed parciori quam matutinis quantitate, potum præciperemus. Tempus vero uſui impendendum, pariter ex morbi majori vel minore contumacia menſi ſumus, & quosdam duobus hebdomadibus elapſis, quosdam vero vix quatuor aut ſex decurrentibus, abactos fuiſſe novimus. Denique etiam cum MARTIANO *Comm. in Hippocr. Aphor. p.* 163. laudamus modum exhibendi lac aſininum, vel ſerum lactis, per vices, non ſimul & ſemel; quia ſi æger debilis & ſtomachus ſolutior, tantam molem ſimul ferre nequit,

 & ip-

& ipſum ſerum, interpolatis vicibus aſſumtum, longe felicius & expeditius alvum ſubducit.

§. XIX.

His expenſis, diſpiciendum: quibus potiſſimum uſibus & morbis dicatum ſit lactis ſerum. Hos inter primo merito connumerandum eſt loco: quod ipſe HIPPOCRATES, ſolenne habuerit, ut ſero lactis & lacte aſinino, poſt exhibita fortiora purgantia, ut elleborum, elaterium &c. ad arcendam noxam & infringendam eorum deleteriam vim, uteretur. Is enim *Lib. de internis affectionibus* §. 44. poſt veratrum ſumtum, ſerum caprillum coctum, duorum congiorum menſura bibendum ſe dediſſe teſtatur; Et *l. c.* §. 41. poſt nigrum veratrum ventrem ſuperne purgantem, & inferne per ſcammonii ſuccum, ſerum & lac bubulum, item aſininum coctum, ad purgationem præbendum eſſe auctor eſt. Porro *Lib. II. de morbis mulierum* § *XII.* ita ſapienter diſſerit: *poſt veratrum datum, ſerum coctum, per plurimos dies, cum modico ſale bibendum*; & addit: *ſi non adfuerit ſerum, lac aſininum coquito & exhibito per quatuor dies.* Ratio, quare potus ſeri lactis caprini, vel lactis aſinini, poſt fortiorem ab acriori cathartico purgationem, maxime ſalutaris ſit, hanc eſſe reor. Validiora purgantia, cauſtico & fere virulento ſale, tenerrimas inteſtinorum tunicas arrodente, ſuam exſerunt operationem, & copioſas cum torminibus movent deiectiones, quas ob ſubtractam nimis inteſtinis humiditatem & tunicas eorum valde contractas & conſtrictas, ſequentibus diebus, alvus dura, tenſa & conſtricta, non ſine moleſtia ſequitur. Serum autem vel lac dilutum, aſſumtis iis ingeſtum, ſuccum & humidum inteſtinis reddit, fibras tenſas & criſpatas emollit & laxat, ſpiculorum acris purgantis tunicis exquiſito ſenſu dotatis adhuc infixorum inhærentium acies obtundit, & leniori ac blando ſtimulo alvum conſti-

patam

patam expedit ac solvit. Ipsi quoque confirmatius testamur: quod in hypercatharsi tam metuenda avertenda, quam præsenti compescenda, sive fuerit per catharticum, sive emeticum excitata; certius & præsentius remedium non deprehenderimus ipso lacte bubulo, cuius etiam expertissimum ad infringendam arsenici infamem virulentiam est præsidium. Non minus plurimis exemplis confirmatum habemus, eadem plane ratione a fortiori emetico, mercurio vitæ, pulvere Monckii, inconsulto & perperam, liberalius quoque oblato, enormes vomitiones obortas, solo lacte, vel eius sero, calide sumto, cohibitas fuisse atque sopitas. Ut adeo non sine gravi ratione existimem: convenientius vehiculum, si emeticum, vel purgans dandum, non facile reperiundum fore, quam lactis serum rite præparatum, quippe quod, præter utilissimam humores lentos mobiles & evacuationi aptos reddentem facultatem, egregie simul virulentiam eiusmodi pharmacis propriam contemperat atque emendat.

§. XX.

Deinceps superius diximus, serum lactis, ob insitum sal dulce, excretioni dicata organa stimulare eademque proritare, id quod potissimum de ea, quæ per alvi secessum succedit, intelligendum. Mitior autem & remissior est operatio hæc, eamque ob caussam commodissima & utilissima, ubi validioribus alvum exercere virium aliarumque circumstantiarum ratio interdicit, inprimis in morbis ubi purgatio periculosa est, nec non in febribus & omni fere æstu præternaturali. Veteres quidem lac asininum his in casibus potissimum exhibere sueverunt, & HIPPOCRATES in febre quotidiana ex bile, & in febre interficiente appellata *Lib. II. de Morbis* illud commendat, nec non in febre ardente *Lib. IV. Acutorum v. 10.* & in erysipelate *Lib. II. de Morbis* lacte cor-

pus

pus purgandum esse præcipit. Sed ubi lactis asinini copia deest serum lactis caprini, adiecta mannæ portione quadam, quæ cum sale essentiali dulci lactis magnam alit convenientiam, in iisdem morbis & casibus surrogari potest, ac præsertim in calore hectico, magno cum commodo exhiberi posse, multiplici nobis compertum est experientia.

§. XXI.

Quamvis vero serum lactis, præsertim asinini, liberalius haustum, egregium admodum sit laxans; expedit tamen sæpius, ubi ventriculus largiorem copiam ferre nequit, parciori dosi illud exhibere, & eius deiectoriam vim, addito alio laxante clemente, acuere atque intendere. Commodissima autem hunc in finem sunt manna, sirupus rosarum solutivus, sirupus de cichorio cum rhabarbaro, cremor tartari, vel eius terra foliata; utilissime quoque cum tamarindis & radice polypodii decoquitur, & postea sal polychrestum, sive arcanum duplicatum, manna vel etiam roob sambuci, quod maiori in quantitate etiam alvum subducit, adjicitur. Et hoc modo parato sero laxante summo cum fructu eoque non satis prædicando *D.D.* PRÆSES frequentius utitur, inprimis ubi natura imbecillis, ut in senibus & infantibus, vel ex morbo debilitatis, aut non ita pridem convalescentibus, vel etiam ubi in febribus etiam exanthematicis, variolis, morbillis &c. alvus diutius suppressa detrimentum minatur. Porro quando in pectoris affectibus, tussi ferina & sicca, vel etiam nimis humida atque catarrhali, aut lenta febre, alvum ducere ex usu est, commodissime id perficitur, si unciæ duæ vel tres mannæ, in libra una seri lactis solvuntur, cremoris tartari vel terræ foliatæ tartari drachma adjicitur, ad palati gratiam duæ vel tres olei de cedro guttæ instillantur, & ita confecta potio tribus vicibus successive assumitur. Flores quoque acaciæ & persicorum, cum sero lactis caprini

prini calido infusi, laxatoriam eius vini augent, præsertim adiecto sale digestivo, vel manna.

§. XXII.

Quod si igitur expedit, ut vere vel æstate, prima corporis regio a sordibus depleatur, vel ad cacochymiam tollendam laxans propinetur medicina: certe eiusmodi serum lactis laxantibus ita acuatum, singulis diebus ad dimidiam mensuram per aliquot septimanas utiliter sumi potest. Et instituta sic cura ita dicta vernalis gracilibus, attenuatis & sensibilioribus corporibus juvenibus maxime, longe tutior, longeque salubrior est, omnibus aliis vulgaris usus nodulis, sive infusis & vinis medicatis, purgantibus & sanguinem purificantibus. Non minus in principio dysenteriæ apprime conducibile est, ut mordaces caustici succi nervosam intestinorum tunicam gravius infestantes, arrodentes & inflammationem suscitantes, clementer evocentur; quod quidem aptissime lacte asinino perficitur, ubi vero hoc non suppetit, serum lactis caprilli, adiectis aliquot extracti rhabarbari granis, cum una, vel una & dimidia mannæ uncia eundem exoptatum effectum præstabit. Et sane antiquissimus seri lactis in dysenteria est usus. Ipse HIPPOCRATES *lib. epid. VI.* quum dolor circa totum ventrem, & labores, surrectio multa & subcruenta fere, jam per viginti dies esset, Adriano & puero Cenæi, caprillum serum & lac asininum coctum propinavit. Recte enim hunc morbum judicat VALESIUS fuisse dysentericum, & *comment. in h. l.* in dysenteria autumnali lactis serum silice candefactum laudat, & scribit: *egestiones biliosas subcruentas cum vehementi ventris dolore, ubi serum & lac bibisset æger, longe moderatiores fuisse factas.*

§. XXIII.

Si quando etiam validioribus ad educendas copiosas in leucophlegmatia, sive anasarca, opus est remediis, uti sunt extractum esulæ, ellebori nigri, hæc ipsa non modo securissime, sed & optime & accommodissime cum lacte asinino, vel sero miscentur & propinantur;

ſumendo drachmam dimidiam purgantis eiusmodi pharmaci ad libram unam ſeri, & per vices mixturam ebibendo. Similiter quum maxime ſalutare ſit, ut ante uſum aquarum mineralium, vel etiam finita cura, primæ viæ a ſordibus collectis, vel aquis retentis, liberentur ac depleantur: nihil, noſtra quidem experientia, tutius & præſtantius ipſo ſero lactis, in quo minimum unciæ tres mannæ, cum una & dimidia drachma cremoris tartari ſolutæ fuerunt, reperire licuit; inde enim ſex vel octo ſeceſſus ſine omni moleſtia motos & miram quantitatem aquarum exturbatam fuiſſe, non ſemel, ſed ſæpius, a *D. D.* PRÆSIDE obſervatum eſt. Quinimmo ubicunq; ob fæcum copiam & nimiam ſiccitatem, alvum mollire & evacuare neceſſarium eſt: nil quoque præſtantius & efficacius eſt quam ſerum lactis cum manna, addita ſufficiente quantitate olei amygdalarum dulcium, aſſumere & quoq; per clyſterem ano, ad lubricanda inteſtina & ſtercora emollienda, infundere.

§. XXIV.

At vero præter has egregias utilitates, quas ſerum lactis in primis viis ad alvi ſolutionem præſtat: aliis adhuc laudatiſſimis facultatibus ſplendet, quas ultra primam corporis regionem explicat & in iis morbis exhibet, qui lentis adoleſcunt incrementis & ex viſceribus male affectis incunabula trahunt ac longius extrahuntur, quorum in numero haud infimum locum obtinet ſcorbutus, ſive cachexia ſcorbutica, tot malorum & atrocium ſymptomatum fons. Sane, ſi curatius paullo præſtantiſſima peritiſſimorum Medicorum qui de ſcorbuto ex inſtituto egerunt ſcripta, ut EUGALENI, *Balthaſ.* BRUNNERI, *Henr.* BRUCÆI, RONSÆI, WIERI, *Salom.* ALBERTI, *Math.* MARTINI, DRABIZII evolvimus ac luſtramus, ad unum omnes ferme candide fatentur: ſola diæta lactea, vel ſero lactis, cum antiſcorbuticis herbis decocto & diutius uſurpato, in peſſimis, quæ ſcorbutus importat ſymptomatibus, ut doloribus acutis, ventris torminibus, vomitibus, atrophia, febribus lentis, plus præſtitiſſe, quam ullis aliis auxiliorum

gene-

generibus, & molestissimo malo tabescentes plus etiam virium hinc hausisse, quam ex optimis roborantibus & artificiosis analepticis. Mos scilicet fuit usu exercitatissimis his Medicis, ut herbas anti-scorbuticas ut cochleariam, beccabungam, nasturtium aquaticum, comas absynthii, acetosam, fumariam, scolopendrium, epithymum, betonicam, carduum benedictum, centaurium minus, trifolium fibrinum cum lacte decoquerent, & quotidie matutinis horis mensuram dimidiam, vel etiam plus adhuc, scorbuto detentis calide propinarent, & simplici hoc remedio rebellem morbi contumaciam superarent & dira omnia symptomata abigerent.

§. XXV.

Audiamus tantisper, quam magnifice de seri lactis in scorbutica labe percuranda incomparabili utilitate senserint probatissimi hi auctores. Primus sit Io. WIERVS, qui in *tract.* de scorbuto p. m. 334. solidum hoc interposuit judicium: *quod*, ait, *in lacte plantas anti-scorbuticas coquant, expressumque liquorem felici successu hauriant ægroti, id seri magis, quam lactis ratione, evenire sentiendum; in cribro butyri & casei coagulum remanet, serum autem quod transfluit & tenuium partium est, abstergit, aperit, urinas movet atque ad scorbuticæ luis profligationem cumprimis utile, ex priscorum etiam* AETII, GALENI, *testimoniis est.* Porro *Math.* MARTINI *Lib. de Scorbuto p. 679.* de lactis in scorbutica lue usu hæc habet: *Rationibus ægrotantium mirifice conducit lac caprinum, totius morbi decursu exhibitum, quod non alvum modo moderate subducit, sed & concoctu facile & adstrictoria sua facultate viscerum atoniam emendat, & ad reparandas vires accommodatissimum est; ne tamen hypochondria inflet, & in ventriculo debili coaguletur, aquæ nonnihil, vel salis, aut sacchari momentum, adjiciendum est.* At vero hic metus fere omnis supervacaneus est, si loco lactis caprini, eius serum, val lac asininum, in usum trahatur; inprimis quum herbas antiscorbuticas supra memoratus non in lacte, sed sero coquendas esse *Bald.* RONSEUS *Tr. de*

ſcorbuto admoneat. Denique etiam de ſero lactis caprini eiusque præſtabili in ſcorbuto facultate, egregium teſtimonium perhibet MOLLENBROCCIUS *in Lib. de arthritide vaga & ſcorbutica p.* 193. *Serum lactis, inquiens, imprimis caprini, multum prodeſt in ſcorbuto; & ſcribunt Salernitani:*

Inciditque, lavat, penetrat mundat quoque ſerum. *Serum enim ratione aquoſæ ſuæ humiditatis, ea quæ ſalſa ſunt, ſolvit, ratione vero nitri abſtergit parietibus venarum adhærentia, ac alvum, absque aliqua mordacitate, leniter ſubducit; & ratione occulti alcali volatilis refrigerat. Unde agreſtes Friſii ac Batavi quotidiano ſeri uſu a ſcorbuto patrio ſeſe muniunt ac liberant. Magis autem accommodatum redditur, ſi cum herbis antiſcorbuticis ebulliat, aut infundatur.*

§. XXVI.

Et ſi verum fateri licet: certe in ſæviſſimo illo affectuum chronicorum, ſcorbuto, non facile certius & præſtantius datur auxilii genus ipſo lactis ſero, dulci nempe, ex lacte aſinino, vel caprino noſtro modo & methodo paratum. Quum enim origo huius pertinacis luis nonniſi ſumma humorum vitalium impuritas ſit, orta a ſalino-ſulphureis excrementitiis ſordibus, ob deficientem excretionum ſucceſſum in corpore retentis, & motu inteſtino calido, variaque partium inter ſe combinatione, magis corrupti; quæ partes ſolidas interiores & exteriores acutioris ſenſus lancinando & arrodendo, dolores non modo atroces, ſed & varii generis maculas & exulcerationes in ſumma cute pariunt: ad amolienda dira hæc mala, certe non aliud ſcopo medico accommodum & ſalubre eſt præſidium, quam quod ſalſo-acres humores diluit, contemperat, minima emunctoriorum vaſcula obſtructa recludit, humores viſcidos incidendo, viſcera a ſtagnatione ſeri & ſanguinis liberat, alvinam excretionem, urinæ fluxum nec non perſpirationem, ſine ulla noxa & exagitatione, clementiſſime adiuvat & promovet, ac nervoſis præterea partibus blandum atque amicum eſt. Sed omnes has nobiliſſimas faculta-

tes in ſero lactis rite præparato reconditas, & certo ab eodem exſpectandas eſſe, jam ex ſuperioribus abunde conſtare arbitror. Quare etiam non ſine ratione a Medicorum antiquiſſimis HIPPOCRATE, GALENO, DIOSCORIDE, PLINIO, AETIO, MESUE in morbis, qui ab humorum impuritate incunabula trahunt, tantopere ſeri lactis uſus laudatus & commendatus fuit. Tenendum tamen eſt, quod in eiusmodi longis & refractariis vitiis, ſeri potus, non ſecus ac cum ſoteriis aquis ſolenne eſt, per menſem & ultra convenienti data menſura extendendus ſit & continuandus. Quinimmo licet in biliosis & calidis naturis ſolum lactis ſerum ſufficiens ſit: attamen ſi humores ſunt craſſiores, corpora ſegniora, frigida & humida, præſtat utique herbas amaras, & ſic dictas anti-ſcorbuticas, quæ præter oleum volatile, amaritiem maxime in hiſce morbis ſalutarem cuſtodiunt, moderata doſi incoquere, idque ſic exhibere.

§. XXIIX.

Non minus eximia & longe præſtantiſſima ſeri lactis utilitas eſt in iis morbis, qui motibus ſpasmodicis & nervoſarum partium conſtrictionibus ſuam ludunt tragœdiam, & totam œconomiam vitalium motuum, tum ſecretoriorum, tum excretoriorum, pervertunt, quos inter præcipuum in noſtro climate locum ſibi vendicat affectus ſic dictus hypochondriacus, qui in fœminis hyſtericus audit, & noſtro tempore non ſolum frequentisſimus, ſed etiam, ob perverſam vulgarem curandi rationem, contumacisſimus eſt. Hic ſedem ſuam obtinet & tyrannidem potiſſimum exercet in ventriculi & inteſtinorum canali nerveo-membranoſo, per ſpaſmos continuos & flatus, quibus totum nervoſarum partium genus in conſenſum rapitur, ut iisdem motibus agitetur, unde inæqualis ſanguinis & humorum fit curſus, ut is a partib9 exterioribus ad interiores, præſertim ad caput & pectus ruat, & pesſima ibi ſuſcitet ſymptomata. Præcipua vero truculenti huius mali cauſſa in ſumma imbecillitate generis nervoſi, ex parte nativa, ex parte etiam per noxam

earum rerum, quæ vires frangunt, texturæ & motui nervosarum partium adversantur, inducta, quærenda est: cui, si postea accedit ob intermissum corporis motum & exercitationem nec non pravam victus rationem, sanguinis spissioris copia, is in contorto intestinorum volumine ob impeditum per hepar liberum transitum stagnans, flatulentias & spasmos longe magis adauget & exacerbat. Et quod magis adhuc est, quia affectus hic, visceribus in hypochondriorum regione sitis firmius innidulatur & universum nervosarum partium systema afficit, latius quoque noxam spargit & reliquas corporis partes gravi damno mactat, ut inprimis caput exinde graviter luat & vertigines, epilepsiæ, paralyses melancholiæ, maniæ exoriantur, a spasmis autem, corporis interiora detinentibus, naturalium excretionum saluberrimum negotium mirifice turbetur ac pervertatur, quo tam sanguinis per ani & uteri venas, quam sordium per alvum, urinam, sudorem, eliminatio, vel plane cohibeatur, vel inordinate succedat, aut nonnunquam etiam excessu delinquat.

§. XXIIX.

Ad hæc igitur capitalia sævissima mala efficaciter debellanda & subigenda, non utilius, non tutius & certius sero lactis, vel lacte asinino, aut lacte caprillo, cum fontibus mineralibus mixto, meo quidem iudicio & invento, reperitur remedium; si nempe debito tempore, mensura ac regimine, non secus ac cum aquis mineralibus fieri suevit, cum eodem cura instituatur. Et certe ego firmis & momentosis rationibus inductus, asserere non dubito: plus præstari in sævis hisce affectibus hoc modo adornata cura posse, quam cum solis aquis mineralibus. Desiderat enim eiusmodi morbus spasmodicus, remedium quod temperatum & naturæ amicum est, quod humores tenaces viscidos fluidos reddit, obstructa minima vascula aperit, salsos acres humores contemperat, & clementi stimulo omnis generis excretiones promovet, quæ omia in sero lactis dulci comprehenduntur, & quod virtute omnia reliqua in hoc casu antecellit, modo recte administretur, neque si non statim notabilem in melius mutationem inferat, ab eius usu ægri desistant, & congrua etiam alia præsidia pro diversitate corporum & symptomatum admisceantur vel interponantur.

§. XXXIX.

Et egregias has laudatissimasque sero insitas dotes, omnium

optime perſpectas habuit, celebris olim Italorum Medicus *Benedictus* SYLVATICVS, quippe qui, in conſiliis ſuis paſſim in graviſſimis & maxime rebellibus morborum generibus ſero lactis & aſinino lacte uſum ſe eſſe conceptis verbis teſtatur. Neque alienum erit brevib9 hoc loco memorare, quib9 in affectib9 & qua ratione id uſurparit Is igitur *Conſil.* 58. *Cent.* I. in pathematibus melancholicis & maniacis ſerum lactis caprini cum ſirupo de polypodio & ſeminibus malorum in emulſionem redactorum, ſuadet; *conſil.* 6. in affectu melancholico-hypochondriaco idem ſerum per quindecim dies ad libras quatuor quotidie potum mirifice dilaudat. Porro *Conſil.* 65. ſerum hoc caprinum, optime depuratum, cum coma abſynthii infuſum per aliquot dies præſcribendum eſſe præcipit, ac *Conſil.* 73. in melancholia-hypochondriaca eidem inſtillare jubet chalybem potabilem cum oleo citri, & ſic propinare. Præterea in ſemiparalyſi ſerum lactis caprini cum cremore tartari & rhabarbaro magis deiectorium, & poſtea cum ceterach, capill. veneris, radic. fœniculi, petroſelini, adiectis aliquot guttis ſpiritus vitrioli, magis diureticum factum, utile eſſe perhibet. Syncopen quoque epilepticam cum ſero caprino perſanavit, ita quidem, ut ſumeret ſerum optime depuratum cum ſucco limonum, idque primum exhiberet, quarta vero die deiectorium redderet, infundendo quatuor eius uncias, cum drachma una rhabarbari & foliis ſennæ, ſuperbibendo tres ſeri libras & intermediis tribus diebus libram unam ſeri, maceratis prius in eo floribus pœoniæ, rutæ caprinæ, meliſſæ & corticibus citri propinaret. Non minus in paſſione hyſterica ſeri lactis uſum *Cent. II. Conſil.* 68. mirifice dilaudat, nec non in morbo nigro ſic dicto Hippocratis *Conſ.* 77. in ſanguinis vomitu *Conſil.* 82. & in ſputo cruento, *Conſ.* 34. & 35. Idem laudatiſſimus auctor diarrhæam & teneſmum ſirupo roſarum ſolutivo, julepo tamarindorum, ingerendo poſtea ſerum lactis caprilli deſtillatum, ſe abegiſſe prodidit. Similiter tumoris cancroſi in mamilla incipientis minas *Cent. II. Conſil.* 32. ſolutis in ſero caprillo tribus mannæ unciis &, oblatis repreſſit ac jugulavit. Et tandem in inquinamento gallico, tabe, febre lenta *Cent. IV. Conſil.* 92. idem remedium præſtabilem tuliſſe opem confirmat.

§. XXX.

Nos quoque confirmatius aſſerimus: quod incomparabilem ſeri lactis utilitatem in quamplurimis morbis deprehenderimus. Et ut hoc eo teſtatius elucescat: placet ultimo loco quasdam ſubnectere obſervationes & notabiles caſus, quos intra menſis ſpatium annotavimus. Acceperat vir quidam triginta annorum non adeo robuſtus

bustus, a studioso Medicinæ pilulas, nescio quas, purgantes, quæ tam fortiter & valide operationem suum exsequutæ sunt, ut, licet dimidiam earum partem ipsa sub assumtione vomitu rejiceret, per plures tamen postea dies alvus jugiter flueret & vel centies deponeretur, quo factum est, ut vires penitus collabascerent, appetentia ciborum intercideret somnusque inquietus, accisus & fere nullus esset. Accessit febris erratica intermittens, tandem in lentam, vires & corpus penitus consumentem, degenerans. Conclamatis sic propemodum rebus, ardentissimis precibus a Dn. PRÆSIDE auxilium flagitavit, qui ad lectum ægroti accedens, eundem jam per aliquot hebdomades decubuisse & sudoribus nocturnis colliquatiuis necnon febre lenta tabescere, cuius index erat pulsus jugiter celer & debilis, percepit. Suasit igitur ut sepositis omnibus medicamentis serum lactis caprilli, cuius præparationem tradebat, quotidie per vices ad mensuram hauriret, simulque guttas XII. liquoris anodyni assumeret, & crebrius decoctum dilutius avenaceum sorbillaret, eoque per quatuordecim dies continuato, somnus rediit, appetentia resuscitata, vires refocillatæ & æger ita cum sanitate in gratiam rediit, ut munia sua iterum obire posset.

§. XXXI.

Succurrunt adhuc alii casus memoratu digni. Generosus Jurisstudiosus iracundia commotus & mœrore affectus, nausea & vomendi conatu infestabatur, quem ut sublevaret, per amicum a pharmacopœo petit emeticum; sed eodem assumto, non solum crebrius vomuit, sed etiam in summam virium prostrationem delapsus est, cum incendio stomachi, assidua vigilia siti, & ciborum fastidio. Accitus Dn PRÆSES, ventriculi inflammationem metuens, nihil aliud quam serum lactis, ex nostra sententia paratum, cum emulsione ex quatuor seminibus frigidis, ad aliquot uncias, tam interdiu quam noctu, interpolatis vicibus bibendum præcepit, quo ardor cum æstu extinctus, pulsus & somnus ad quietem & ordinem traducti summaque sanitatis spes affulsit. Similiter nobilis puella, trium circiter annorum, tenerioris constitutionis, ut sese adversus, variolarum populares circuitus tum habentes, incursum muniret, ex consilio Medici purgans ex radice jalappa & mercurio dulci deglutit, a quo bis quidem vel ter tantum dejecit, sed appetitus penitus prosternebatur & ipsa corpus jactitando insomnes transigebat noctes ac siti mirifice excruciabatur, cum æstu corporis intenso & pulsu celeri. Accessit Dn. PRÆSES & commendavit lactis serum, secundum nostram methodum parandum, cuius usu symptomatibus successive penitus exspirantibus, sanitati reddita fuit ægra. Ex quibus quum patescat; incomparabilem in variis morbis esse seri utilitatem: nihil jam superest, quam ut nobilissimi huius remedii usum aliis, qui artis exercitium agitant, de meliori quoque commendemus, & ut quamplurimis in salutem cedat voveamus.